

Orhan Arda (1911-2003)

Mimar, akademisyen.

Emin Onat'la (1908-1961) birlikte [Anıtkabir](#)'in iki müellif mimarından biridir. 19 Mayıs 1911 tarihinde Selanik'te doğmuştur. Tam adı Ahmet Orhan Arda'dır. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde Edirne, Adana ve Bursa valilikleri, Dâhiliye nâzırlığı, Meclis-i Mebûsan reisliği gibi önemli devlet görevlerinde bulunmuş siyasetçi ve hukukçu Hacı Âdil Bey'in (1869-1935) oğludur. Altı çocuklu bir ailede dünyaya gelmiştir. Annesi Ü. Atiye Hanım'dır.

İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamlamıştır. 1936 yılında Yüksek Mühendis Mektebi İnşaat Şubesinden birincilikle mezun olmuştur. 1938 yılında Emin Onat'ın kürsüsüne asistan olarak katılmıştır. 1944 yılında Yüksek Mühendis Mektebinin İstanbul Teknik Üniversitesine dönüşümüyle birlikte akademik kariyerini Mimarlık Fakültesi bünyesinde doçent unvanıyla sürdürmüştür. 1954-55 yılları arasında mesleki incelemeler için Almanya, İsviçre ve İtalya'da bulunmuştur. 1960 yılında profesör unvanı almış, kısa süre sonra II. Bina Bilgisi kürsüsü başkanlığına getirilmiştir. 1961 yılında kaleme aldığı *İlkokul Yapıları* isimli bir kitabı vardır. Uzun süre Çevre Analizi ve Endüstrileşmiş Bina Tasarımı kürsüsünde görev yaptıktan sonra 1976 yılında emekli olmuştur. Eşi Semiye Hanım'dır. 3 çocuk babasıdır. 4 Temmuz 2003 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.

Henüz envanteri çıkarılmamış İstanbul'da çok sayıda konut yapısı vardır. Ancak Türkiye mimarlık ortamında Emin Onat'la birlikte [Anıtkabir](#)'in müellif mimarı olarak bilinmiş ve tanınmıştır. 1942 yılında açılan uluslararası yarışmaya sundukları projeye birincilik ödülü kazanmalarının ardından, 1945 yılında, yarışmayı düzenleyen idare ile yapılan sözleşme gereği Atatürk'ün [Anıtkabir](#)'e defnedildiği 10 Kasım 1953 tarihine kadar müellif mimarlar adına inşaatın başında bulunmuş, kabrin açılmasının ardından 4 yıl boyunca eksikliklerinin giderilmesiyle de ilgilenmiştir. [Anıtkabir](#)'in üzerine yüklediği sorumluluk duygusuyla üniversitedeki görevinin dışında başka bir resmi görev almamış, hiçbir yarışmaya da katılmamıştır. Tüm mesleki yaşamı boyunca Emin Onat'ın gölgesinde kalmıştır. [Anıtkabir](#)'i haber yapan kimi dönem gazetelerinde yapının müellifi olarak ismi "Profesör Emin Onat ve arkadaşı" olarak geçmiştir. Yapıya ilişkin tüm demeçleri Emin Onat vermiştir.

Bizzat içinde bulunmasına, kabrin planlama ve inşa sürecinin her aşamasına müdahil ve şahit olmasına karşın bu sürece ilişkin kaleme aldığı yazılar da sınırlıdır. Emin Onat'ın 1961 yılında ölümü üzerine hazırladığı [Anıtkabir](#) yazısı, anıtın planlama ve inşa sürecinden ziyade o yıllardaki mevcut durumunu açıklamaya yöneliktir. Arda bu durumu ve nedenini yıllar sonra [Anıtkabir](#) Komutanlığının 1994 yılında hazırlamış olduğu [Anıtkabir Tarihçesi](#)'ne yazmış olduğu ön sözde şöyle dile getirmiştir: "Proje faaliyetleri, kontrol ve üniversitedeki öğretime devam zorunluluğu nedeniyle, her aşamasını canlı olarak yaşadığımız gelişmeleri kaleme alarak geleceğe aktaramadığımız için sürekli üzülyorduk. Her şey sırasıyla kusursuz bir şekilde sona erdiği zaman, bu büyük eksiklik her fırsatta bizi tedirgin ediyordu."

1955 yılında Emin Onat'la birlikte *Arkitekt* dergisinde kaleme aldıkları "Anıt-Kabir" başlıklı yazıda, anıtın planlama

sürecine ve özellikle yapılan değişikliklere ilişkin önemli bilgiler vermişlerdir. Müellifler, o yıllarda kurulan komisyonun da tavsiyesiyle projede bazı değişiklik yoluna gitmişlerdir. Bunlar arasında en radikal olanı, dönem hükümetinin kabrin bir an önce tamamlanması için lahdin de bulunduğu şeref holünün üzerinde yükselen kitleden vazgeçilmesi talebiyle gerçekleşmiştir. Bu değişiklik, her ne kadar mozolenin müelliflerin yarışmaya sundukları özgün yapıdan belirgin şekilde uzaklaşmasına neden olmuşsa da, taşıyıcı sistem açısından ortaya çıkacak muhtemel risklerin ortadan kalkmasına da imkân sağlamıştır. Müelliflere göre bu köklü değişiklikle birlikte anıt en olgun ve mantıklı şeklini almıştır. Muhtelif ek ve tadilatlarla günümüzdeki biçimini alan [Anıtkabir](#) yerleşkesinin mimari müellifliğini hâlihazırda oğlu Ömer Arda sürdürmektedir.

Ömer İskender TULUK

KAYNAKÇA

Arşiv

Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Fon: 30-11-1-0/188/41/19

30-11-1-0/268/2/18

30-18-1-2/104/2/28

30-10-0-0/1/5/16

Sürelî Yayınlar

“Atamızın Ebedî Durağı için Nisanda kat’î karar verilecek”, **Cumhuriyet**, 25 Mart 1942.

“Anıt-Kabir jüri heyeti raporu”, **Son Posta**, 25 Mart 1942.

“Atatürk Anıt-Kabiri Baharda inşa ediliyor”, **Son Posta**, 21 İkinciteşrin 1943.

“Anıt-Kabir Jüri Heyeti Şehrimizde”, **Tan**, 25 Mart 1942, s. 2.

“Anıt-Kabir için Karar”, **Tan**, 10 Haziran 1942.

“Profesör Emin Onat ve doçent Orhan Arda’nın hazırladıkları Anıt-Kabir projesinin tatbikına Vekiller Heyetince karar verildi”, **Ulus**, 21 Sonteşrin 1943.

“Anıt-Kabir üç yılda bitirilebilecek”, **Yeni Gazete**, 27 Kasım 1947.

Araştırma-İnceleme Eserler

ANONİM, **100 Yıl’da İki Mimar Sedad Hakkı Eldem-Mehmet Emin Onat**, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, İstanbul 2010.

ARDA, Orhan, “Anıt Kabir”, **Mimarlık ve Sanat**, 4-5, İstanbul 1961, s. 154-159.

ARDA, Orhan, “Anıtkabir”, **Atatürk İçin Düşünmek**, İstanbul 1997, s. 128-129.

ARDA, Ömer, **Mimari Anılarıyla Anıtkabir**, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara 2021.

BİRBUDAK, Togay Seçkin, “Osmanlı Devlet Adamlarından Hacı Âdil Bey’in II. Meşrutiyet Dönemindeki Faaliyetleri”, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, C 6, N 6, Karabük 2017, s. 444-460.

KAZMAOĞLU, Mine, “Arda, Orhan”, **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, 1. Cilt, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul 1997, s. 127.

ONAT, Emin ve ARDA, Orhan, “Anıt-Kabir”, **Arkitekt**, S 280, İstanbul 1955, s. 51-61, 92-93.

TANYELİ, Uğur, **Mimarlığın Aktörleri: Türkiye 1900-2000**, Garanti Galeri, İstanbul 2007.

13/10/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/orhan-arda-1911-2003/?pdf=5887> adresinden erişilmiştir